

Przemysław Żukiewicz

INSTYTUCJA PREZYDENTA CZY PRZYWÓDZTWO PREZYDENCKIE – PRÓBA ROZSTRZYGNIĘCIA DYLEMATU

INSTITUTION OF THE PRESIDENT VS. PRESIDENTIAL LEADERSHIP – WHAT IS THE DIFFERENCE?

Słowa kluczowe: przywództwo polityczne, przywództwo prezydenckie, prezydent.

1. Wprowadzenie

W polskiej literaturze przedmiotu termin „przywództwo prezydenckie” pojawia się niezwykle rzadko. W zdecydowanej większości prac autorzy posługują się pojęciami pokrewnymi, zwracając jednak uwagę głównie na wymiar instytucjonalny sprawowania przez prezydentów ich funkcji. Badacze używają takich terminów jak: „instytucja prezydenta”¹, „urząd prezydenta”², „prezydentura”³ i tym po-

¹ B. Dziemidok-Olszewska, *Instytucja prezydenta w państwach Europy Środkowo-Wschodniej*, Lublin 2003; *Instytucja prezydenta. Zagadnienia teorii i praktyki na tle doświadczeń polskich oraz wybranych państw obcych*, pod red. T. Mołdawy, J. Szymanka, Warszawa 2010.

dobnych. Nawet jeśli w pracach akcentuje się osobowy wymiar pełnienia przez głowę państwa urzędu, również unika się w tytułach słowa „przywództwo”, poprzestając na samym rzeczowniku „prezydent”⁴ lub metaforze „głowa państwa”⁵.

Ugruntowaną pozycję studia nad przywództwem prezydenckim mają natomiast w Stanach Zjednoczonych. Bohdan Szklarski pisze, że amerykańscy autorzy, odpowiadając na pytanie o to, czy badają instytucję czy osobę prezydenta, opowiadają się jednoznacznie za przyjęciem drugiego paradygmatu⁶. W istocie – analizując tytuły poszczególnych prac, łatwo dostrzec ich przywódcze „inklinacje”. Terminu *presidential leadership* używają m.in. George C. Edwards III i Stephen J. Wayne, Stephen Skowronek, Jeffrey E. Cohen czy James MacGregor Burns⁷.

Poprzestając na analizie tytułów prac, można więc wysnuć wniosek, że w badaniach nad przywództwem prezydenckim prowadzonych w Stanach Zjednoczonych preferuje się podejście personalistyczne, natomiast w krajach europejskich (także w Polsce) – podejście instytucjonalne. Czy jednak taki prosty podział teoretyczny znajduje swoje odzwierciedlenie nie tylko w samych tytułach, ale i w rezultatach prac badaczy?

² *Prawo wyborcze na urząd prezydenta w państwach europejskich*, pod red. S. Grabowskiej, R. Grabowskiego, Warszawa 2007.

³ J. Muszyński, *Prezydentura w Polsce*, Wrocław 2003.

⁴ *Prezydent w państwach współczesnych*, pod red. J. Osińskiego, Warszawa 2011; T. Słomka, *Prezydent Rzeczypospolitej po 1989 roku: ujęcie porównawcze*, Warszawa 2005.

⁵ A. Ławniczak, *Monarchiczne i republikańskie głowy państw w Europie*, Wrocław 2011.

⁶ B. Szklarski, *Przywództwo symboliczne: między rządzeniem a reprezentacją. Amerykańska prezydentura końca XX wieku*, Warszawa 2006, s. 39.

⁷ G.C. Edwards III, S.J. Wayne, *Presidential Leadership. Politics and Policy Making*, Boston 2009; S. Skowronek, *Presidential Leadership in Political Time: Reprise and Reappraisal*, Lawrence 2011; J. MacGregor Burns, *Running Alone: Presidential Leadership from JFK to Bush II – Why It Has Failed and How We Can Fix It*, New York 2006.

2. Przywództwo prezydenckie „po amerykańsku”

W wydanej w 2004 roku nakładem prestiżowego wydawnictwa Sage Publications „Encyklopedii przywództwa”⁸ (to monumentalne dzieło liczy ponad dwa tysiące stron i jest efektem współpracy trzystu autorów z różnych ośrodków naukowych) hasło *presidential leadership* zostało zaprezentowane dość osobliwie. Przede wszystkim autor hasła – Lewis L. Gould – zawęził swoje rozważania wyłącznie do systemu politycznego Stanów Zjednoczonych, o czym zresztą czytelnicy są informowani w nagłówku – przyjmuje on postać „Presidential leadership, U.S.”⁹. W pierwszym zdaniu pojawia się uzasadnienie takiego wyboru – prezydent Stanów Zjednoczonych ma być najbardziej wpływową osobą na świecie z uwagi na ogromny zakres władzy wojskowej, dyplomatycznej i ekonomicznej¹⁰. Nie wdając się w dyskusję z tym nader kontrowersyjnym stwierdzeniem, warto odnotować, że treść hasła jest chronologicznym przedstawieniem historii urzędu prezydenta w Stanach Zjednoczonych, w którym to opisie autor próbuje ocenić działalność głów państwa, biorąc pod uwagę względnie obiektywne czynniki (umiejętność współpracy z Kongresem, wygrane lub przegrane wojny, sprawność komunikacyjną i tym podobne). Trudno natomiast w „Encyklopedii przywództwa” odnaleźć zrekonstruowaną choćby teorię przywództwa prezydenckiego, czy – tym bardziej – odwołania do metodologii badań prezydenckich.

W analizowanym hasle jak w soczewce skupiły się dwa główne mankamenty „amerykańskiego”¹¹ myślenia o przywództwie prezy-

⁸ *Encyclopedia of Leadership*, ed. by G.R. Goethals, G.J. Sorenson, J.M. Burns, Thousand Oaks – London – New Dehli 2004.

⁹ Tamże, s. 1252.

¹⁰ Tamże.

¹¹ Użyty został cudzysłów, bo – rzecz jasna – nie wszyscy autorzy pochodzący ze Stanów Zjednoczonych w ten sposób pojmują przywództwo prezydenckie. Mowa tu wyłącznie o dominującym typie postrzegania tego zjawiska.

denckim. Po pierwsze, autorzy wielu prac zdają się nie zauważać różnicy pomiędzy pojęciami „władzy”, „przywództwa” i „wpływu”, dość dowolnie się nimi posługując lub traktując je jako wzajemnie współzależne. Po drugie, w większości opracowań termin „przywództwo prezydenckie” zostaje zawężony do opisu publicznej działalności głowy państwa (względnie – porównawczej analizy kilku prezydentur), w niewielu przypadkach mamy zaś do czynienia z ujęciem tego problemu na szerszym tle: tradycji sprawowania urzędu prezydenta oraz marketingowych (perswazyjnych) aspektów prezydentury.

3. A może jednak władza prezydenta?

Pierwszy mankament wynika z tradycyjnego ujmowania prezydentury w kategoriach sprawowania władzy. Jedną z prac Richarda E. Neustadta, powstała jeszcze w latach 60. XX wieku i zaliczana do kanonu amerykańskiej politologii, nie bez przyczyny zatytułowana została *Presidential Power*¹². Autor udowadnia w niej, że zakres sprawowanej władzy (a więc możliwość korzystania z konstytucyjnych uprawnień) zależy nie tylko od samej konstrukcji systemu politycznego, ale także od osobowości polityka pełniącego urząd głowy państwa oraz od wartości, którym on hołduje. W paradygmacie „władzy i wpływu” o przywództwie prezydenckim pisano później wielokrotnie¹³, podkreślając zasadniczo, że na miano przywódcy zasługują ci prezydenci, którzy potrafili wpłynąć na Kongres i społeczeństwo, kreując szeroką bazę poparcia dla swoich politycznych projektów, natomiast „złymi” prezydentami są ci, którzy nie potrafią

¹² R.E. Neustadt, *Presidential Power: the Politics of Leadership*, New York 1966.

¹³ Zob. G.C. Edwards III, *Presidential Influence in the House: Presidential Prestige as a Source of Presidential Power*, „The American Political Science Review” 1976, Vol. 70, No. 1, s. 101–113.

korzystać z władzy zarówno rzeczywistej, jak i (a może zwłaszcza) potencjalnej¹⁴.

Podniesiony problem terminologiczny jest bardzo żywotny, ponieważ do dziś wielu autorów powieli w swoich pracach definicję procesu przywództwa, w których kategorię „wpływu społecznego” uważa się za kluczową. W jednej z najnowszych polskich prac na temat przywództwa politycznego autorka pisze wprost: „Przywódcą (...) jest ten, kto posiada zdolność wodzenia ludzi za sobą. W tym miejscu warto także zaznaczyć, że przywódcą może być także jednostka, która w sposób nieświadomy wywiera wpływ na otoczenie (np. przywódca religijny), ale nie może ona być władcą, ponieważ władza wymaga osadzenia normatywnego”¹⁵.

Rzecz jest jednak w tym, że sama możliwość (umiejętność) wpływania na zachowania innych nie wystarcza do tego, by uznać relację pomiędzy dwoma podmiotami za relację przywódczą. Nie pełni bowiem funkcji przywódczej sekretarka prezesa, która jednakowoż wpływa na zachowanie nie tylko jego, ale i całej załogi, zarządzając odpowiednio czasem swojego szefa. Podobnie nie jest liderem w związku małżeńskim mąż, który wpływa na zachowania swojej żony, ani żona, która wpływa na zachowania swojego męża. Przytoczone trywialne przykłady dowodzą tego, że aby mówić o przywództwie w kategoriach wpływu, trzeba ten wpływ przynajmniej dookreślić. Tego jednak dokonać nie sposób (jak dotąd nie wypracowano przekonującej typologii procesów wpływu społecznego, w przeciwieństwie do – na przykład – form wpływania na innych), dlatego też autorzy postrzegający przywództwo przez pryzmat wpływu często – po prostu – stwierdzają: „Przywódtwo to proces wpływu

¹⁴ B.A. Rockman, R.W. Waterman, *Presidential Leadership: The Vortex of Power*, Oxford 2008; P.W. Rodman, *Presidential Command: Power, Leadership, and the Making of Foreign Policy from Richard Nixon to George W. Bush*, New York 2010; J.D. Mycoff, J.A. Pika, *Confrontation and Compromise: Presidential and Congressional Leadership, 2001–2006*, Plymouth 2008.

¹⁵ A. Kasińska-Metryka, *Proces kreacji przywódców politycznych. Od ujęcia tradycyjnego do współczesnego*, Kielce 2012, s. 23.

przebiegający pomiędzy przywódcą a zwolennikami w określonym kontekście”¹⁶.

Przywództwo prezydenckie nie jest więc w tym ujęciu niczym innym, jak tylko procesem wpływu, jaki wywiera prezydent na swoich zwolenników. Przy tym zupełnie niejasne okazuje się to, czy za zwolenników prezydenta uważani są w przywództwie prezydenckim wszyscy obywatele kraju, w którym głowa państwa sprawuje swój urząd, czy też obywatele, dzięki którym została na ten urząd wybrana, czy może jednak obywatele, którzy są w stanie podporządkować się jej decyzjom (uznają legitymację prezydenta do rządzenia). W przypadku prezydenta Stanów Zjednoczonych zasadne wydaje się nawet zadanie pytania, czy autorom nie chodzi tu przypadkiem o wpływ, jaki głowa tego państwa wywiera na środowisko międzynarodowe.

4. Czy prezydent to jedyny podmiot w procesie przywództwa prezydenckiego?

Drugim problemem badaczy zajmujących się przywództwem prezydenckim w Stanach Zjednoczonych pozostaje uczynienie przedmiotem analiz wyłącznie postaci prezydentów. W swoich pracach autorzy rekonstruują style prezydentury, analizują przemówienia i kompetencje retoryczne głów państw, dokonują przeglądu instytucjonalnych ograniczeń, jakim poddawani są poszczególni prezydenci. Tendencja ta jest zrozumiała w świetle prowadzonych przez

¹⁶ J. Antonakis, *Leadership. What Is It and How It Is Implicated in Strategic Management?*, „International Journal of Management Cases” 2006, Vol. 8, No. 4, s. 6. Przytoczona powyżej definicja jest jednak klasycznym przykładem truzimu. Na podobnej zasadzie można skonstruować następujące zdania logicznie poprawne, ale niczego w istocie niewyjaśniające: „Polityka to działalność polityków w określonym kontekście”; „Powieściopisarstwo to proces pisania powieści przez pisarza dla czytelnika”; „Fotografowanie to proces robienia fotografii przez fotografa w określonej scenarii” itd.

humanistów długotrwałych poszukiwań ideału lidera politycznego. Pytanie o znaczenie jednostki w historii towarzyszyło filozofom i historykom od lat i w tym sensie ujmowanie przywództwa jako zbioru cech predestynujących do rządzenia lub też umiejętności pozwalających sprawnie zarządzać można uznać za pierwotne wobec pozostałych koncepcji. Dość przypomnieć w tym kontekście prace Platona (*vide*: ideał króla-filozofa), Nicolò Machiavellego (*vide*: ideał księcia) czy Gustave'a Le Bona (*vide*: ideał przywódcy tłumu)¹⁷. To „liderocentryczne” ujęcie musi natomiast dziwić, gdy weźmie się pod uwagę publikacje współczesne, w których absolutna większość autorów podkreśla znaczenie zwolenników dla efektywności każdego procesu przywództwa.

W swojej głośnej książce „Followership”¹⁸ jedna z czołowych amerykańskich badaczek przywództwa, Barbara Kellerman, wyraźnie wskazuje na to, że aby mówić o przywództwie, nie wystarczy sama rekonstrukcja biografii przywódcy, ponieważ lider pozostaje wyłącznie jednym z trzech elementów konstytuujących proces przywództwa. Równie ważne jest rozpoznanie kontekstu zdarzeń oraz postaw i wartości zwolenników odpowiadających na komunikaty swojego przywódcy¹⁹. Czeski socjolog, Pavol Frič, wprost pisze zaś o tym, że fakt, iż w literaturze przywódczej nareszcie zwrócono uwagę na efektywność zwolenników (co jest elementem szerszego procesu zmiany paradygmatu w badaniach nad przywództwem – zob. tab. 1), należałoby nazwać swoistą emancypacją tego terminu. Efektywny zwolennik jest dla tego autora uczestnikiem procesu przywództwa, który popiera działania lidera nie dlatego, że nie chce samodzielnie

¹⁷ Platon, *Państwo*, przeł. W. Witwicki, Kęty 2003; N. Machiavelli, *Książę*, przeł. C. Nanke, Kęty 2005; G. Le Bon, *Psychologia tłumu*, przeł. B. Kaprocki, Kęty 2004.

¹⁸ To swoją drogą symptomatyczne, że o ile bez trudu jesteśmy w stanie przetłumaczyć z języka angielskiego termin *leadership*, o tyle brak w języku polskim odpowiednika dla pojęcia *followership*.

¹⁹ B. Kellerman, *Followership. How Followers Are Creating Change and Changing Leaders*, Boston 2008.

Tabela 1
Zmiana paradygmatu w badaniach nad przywództwem politycznym

Poziom	Relacje przywódca-zwolennicy	Stary paradygmat	Nowy paradygmat
Władczy	przymus	prawdopodobny	mało prawdopodobny
	wpływ	jednostronny	dwustronny
	forma władzy	jawna władza podejmowania decyzji	ukryta władza definiowania zależności
	partycypacja	brak	jest
	partnerstwo	brak	jest (zrównoważone)
Normatywny	manipulacja	prawdopodobna	prawdopodobna/mało prawdopodobna
	kontrola nad przywódcami	niepożądana	pożądana
	cel	efektywność	emancypacja
	realizowane priorytety	wartości przywódcy	wartości społeczne/wartości zwolenników
	orientacja na zbiorowość	indywidualizm, egoizm	społeczny altruizm
Społeczny	zależność przywódców od szerokiego kontekstu	nie (przywództwo jako zjawisko indywidualne)	tak (przywództwo jako zjawisko społeczne/grupowe)
	zależność przywództwa od zwolenników	brak (autonomia)	konstytuująca proces
	dominujący udział w konstruowaniu relacji	nie obejmuje zwolenników	zrównoważony/ /zwolennicy
	hierarchia	tak (nadrzędność elit)	nie (równorzędność)
	znaczenie dystansu	uznawane	uznawane/nieuznawane

Źródło: opracowanie własne na podstawie: P. Frič, *Vůdcovství a následovnictví*, w: *Vůdcovství českých elit*, pod red. P. Friča, Praha 2008, s. 50–51.

ponosić odpowiedzialności za swoje działania lub też nie ma czasu podejmować się ważnych ze społecznego punktu widzenia zadań, ale dlatego, że widzi dla siebie w procesie przywództwa szansę na realizację swoich celów. Jednocześnie przyjmuje on na siebie określone zobowiązania: dokonuje bieżącej oceny zachowań lidera, angażuje się w akcje proponowane przez przywódcę, interweniuje i cofa po-

parcie, jeśli orientuje się, że proces przywództwa zaczyna przebiegać dysfunkcjonalnie²⁰.

Nie wydaje się zatem, by racjonalne z punktu widzenia teorii przywództwa politycznego było zawężanie badań nad przywództwem prezydenckim do analiz postępowania oraz publicznego występowania samego prezydenta.

5. Przywództwo prezydenckie a forma rządów

Z dwóch wyżej zarysowanych nadużyć definicyjnych wynika, że o przywództwie prezydenckim zwykło się mówić i pisać głównie w odniesieniu do tych systemów politycznych, które charakteryzują się prezydencką formą rządów. Nie powinno to dziwić, ponieważ to właśnie w prezydencaлизmie głowa państwa dysponuje szerokim zakresem uprawnień mającym swoje odzwierciedlenie w:

- wyborze głowy państwa w wyborach powszechnych (a więc silnej demokratycznej legitymacji);
- braku możliwości skrócenia kadencji głowy państwa przez parlament;
- monizmie władzy wykonawczej (prezydent pełni funkcję szefa rządu)²¹.

Ponieważ analizy ustroju prezydenckiego prowadzone były głównie w odniesieniu do amerykańskiego systemu politycznego, wielu autorów do podstawowych cech wymienionych przez Arenda Lijpharta dodawało także kolejne: separację władzy legislacyjnej i wykonaw-

²⁰ P. Frič, *Vůdcovství a následovnictví*, w: *Vůdcovství českých elit*, pod red. P. Friča, Praha 2008, s. 28. Chlubną tradycję badań nad zwolennikami w procesie przywództwa zapoczątkował w Polsce Marcin Stencel, badając grupę osób popierających w wyborach prezydenckich Lecha Kaczyńskiego i Donalda Tuska. Zob. M. Stencel, *Wizerunek kandydatów na urząd prezydenta a osobowość ich wyborców*, Lublin 2010.

²¹ A. Lijphart, *Thinking About Democracy: Power Sharing and Majority Rule in Theory and Practice*, Abingdon – New York 2008, s. 142–143.

czej na płaszczyźnie organizacyjnej (odrębna elekcja parlamentarna i prezydencka, zakaz łączenia funkcji deputowanego i członka gabinetu powołanego przez głowę państwa, brak możliwości rozwiązania parlamentu) i funkcjonalnej (autonomia parlamentu w dziedzinie tworzenia prawa, a prezydenta – w jego wykonywaniu, brak odpowiedzialności politycznej egzekutywy przed parlamentem), system dwupartyjny oraz większościowy system wyborczy. Należy jednak pamiętać, że tak rozbudowana charakterystyka ustroju prezydenckiego ma zastosowanie tylko w jednym specyficznym przypadku – ustroju USA²².

Konstrukcja systemu politycznego – a zwłaszcza konstytucyjnie wyznaczony charakter relacji między władzą wykonawczą a ustawodawczą zwany formą rządów – ma jednak wyłącznie wymiar normatywny, o czym niejednokrotnie przekonywała praktyka życia politycznego. Silni prezydenci nawet w systemach parlamentarnych potrafili odegrać znaczącą rolę polityczną (znamienny przypadek prezydentów czeskich), natomiast ustroje ciężące ku prezydencjalizmowi nie musiały wcale generować silnych przywódców (przypadek nieefektywnej prezydentury Wiktora Juszczenki na Ukrainie). Wydaje się zatem, że powiązanie prezydencjalnej formy rządów z przywództwem prezydenckim nie jest właściwe, ponieważ przenosi rozważania na poziom teorii władzy politycznej (konstytucyjnych uprawnień głowy państwa), podczas gdy w przywództwie nie chodzi wyłącznie o wymiar instytucjonalny sprawowania władzy. W tym sensie większą możliwość aktywizowania procesu przywództwa będzie miał prezydent w ustroju parlamentarnym, mniejszą zaś (bo „wpychającą” go w gorset władcy) – w ustroju prezydenckim.

Potwierdzają to analizy tych politologów, którzy wskazują na funkcję arbitrażu jako kluczową dla stanowiska głowy państwa²³. Funkcja ta jest właśnie tak specyficzna dlatego, że nie opiera się na

²² P. Żukiewicz, *Przywództwo polityczne. Teoria i praktyka*, Warszawa 2011, s. 188.

²³ J. Szymanek, *Arbitraż polityczny głowy państwa*, Warszawa 2009.

konstytucyjnych uprawnieniach głowy państwa (a przynajmniej nie tylko), ale na domniemanych rolach, które zaczyna ona wypełniać, gdy zauważa zaburzenia mechanizmu równowagi ustrojowej pomiędzy określonymi grupami społecznymi lub instytucjami ważnymi dla żywotności systemu politycznego. To wówczas – zdaniem Jarosława Szymanka – najbardziej potrzebne są „miękkie” kompetencje prezydenta, który nie będzie chciał rozstrzygać mocą swojego urzędowego autorytetu (byłaby to wówczas władza w czystej postaci), ale będzie starał się przywrócić równowagę w systemie poprzez działania korygująco-mediacyjne²⁴.

6. Podsumowanie

Podsumowaniem dotychczasowych rozważań niech będzie propozycja definicji przywództwa prezydenckiego, będąca zmodyfikowaną wersją definicji przywództwa politycznego zaproponowanej przeze mnie w innym miejscu²⁵. Postuluję przyjąć, że: **Przywództwo prezydenckie jest to proces społeczny, w którym podmiot dobrowolnie udziela poparcia osobie wybranej na urząd prezydenta, ponieważ uznaje ją za aktualnie najlepiej odpowiadającą społecznemu wyobrażeniu o ideale głowy państwa oraz mającą największe szanse na zrealizowanie określonych celów realizowanych przez obie strony procesu przywództwa.**

W powyższej definicji za kluczowy element procesu przywództwa uznane zostało poparcie polityczne²⁶, a nie kategoria władzy czy wpływu, zwrócono także uwagę na znaczącą rolę, jaką odgrywa w tym procesie każdy zwolennik prezydenta. Najważniejszymi ce-

²⁴ Tamże.

²⁵ P. Żukiewicz, *Przywództwo polityczne...*, s. 69.

²⁶ Szerzej o tym pojęciu: D. Easton, *A Re-assessment of the Concept of Political Support*, „British Journal of Political Science” 1975, Vol. 5, No. 4, s. 435–457.

chami dystynktywnymi pojęcia przywództwa prezydenckiego pozostały jednocześnie:

- procesualność – założenie, że przywództwo prezydenckie to zachodzący w czasie ciąg zmian następujących po sobie²⁷;
- prototypowość – założenie, że przywództwo prezydenckie stanowi odzwierciedlenie ideałów zakodowanych w schematach poznawczych osób należących do określonej grupy społecznej²⁸;
- dobrowolność – założenie, że przywództwo prezydenckie to proces, w którym obie strony uczestniczą, nie będąc poddanymi przymusowi²⁹;
- teleologiczność – założenie, że przywództwo prezydenckie to proces, w którym jego uczestnicy realizują wyznaczone i podzielane przez siebie cele³⁰.

BIBLIOGRAFIA

- Antonakis J., *Leadership. What Is It and How It Is Implicated in Strategic Management?*, „International Journal of Management Cases” 2006, Vol. 8, No. 4.
- Blondel J., *Political Leadership: Towards a General Analysis*, London 1987.
- Burns J.M., *Running Alone: Presidential Leadership from JFK to Bush II – Why It Has Failed and How We Can Fix It*, New York 2006.
- Dziemidok-Olszewska B., *Instytucja prezydenta w państwach Europy Środkowo-Wschodniej*, Lublin 2003.

²⁷ Zwraca na to uwagę: P.G. Northouse, *Leadership Theory and Practice*, London 2004, s. 3.

²⁸ To z kolei podstawowy wyznacznik psychologicznych teorii przywództwa. Zob. M.A. Hogg, S.A. Reid, *Tożsamość społeczna, przywództwo i władza*, w: *Władza. Pokusy i zagrożenia*, pod red. A.Y. Lee Chai, J.A. Bargh, przeł. A. Kacmajor, A. Sulak, M. Bianga, Gdańsk 2009, s. 201.

²⁹ Zob. U. Jakubowska, *Czym jest przywództwo polityczne?*, w: *Przywództwo polityczne*, pod red. T. Bodio, „Studia Politologiczne”, Vol. 5, Warszawa 2001, s. 34–35.

³⁰ J. Blondel, *Political Leadership: Towards a General Analysis*, London 1987, s. 16–17.

- Easton D., *A Re-assessment of the Concept of Political Support*, „British Journal of Political Science” 1975, Vol. 5, No. 4.
- Edwards III G.C., *Presidential Influence in the House: Presidential Prestige as a Source of Presidential Power*, „The American Political Science Review” 1976, Vol. 70, No. 1.
- Edwards III G.C., Wayne S.J., *Presidential Leadership. Politics and Policy Making*, Boston 2009.
- Encyclopedia of Leadership*, ed. by G.R. Goethals, G.J. Sorenson, J.M. Burns, Thousand Oaks – London – New Dehli 2004.
- Frič P., *Vůdcovství a následovnictví*, w: *Vůdcovství českých elit*, pod red. P. Friča, Praha 2008.
- Hogg M.A., Reid S.A., *Tożsamość społeczna, przywództwo i władza*, w: *Władza. Pokusy i zagrożenia*, pod red. A.Y. Lee Chai, J.A. Bargh, przeł. A. Kacmąjor, A. Sulak, M. Bianga, Gdańsk 2009.
- Instytucja prezydenta. Zagadnienia teorii i praktyki na tle doświadczeń polskich oraz wybranych państw obcych*, pod red. T. Mołdawy, J. Szymanka, Warszawa 2010.
- Jakubowska U., *Czym jest przywództwo polityczne?*, w: *Przywództwo polityczne*, pod red. T. Bodio, „Studia Politologiczne”, Vol. 5, Warszawa 2001.
- Kasińska-Metryka A., *Proces kreacji przywódców politycznych. Od ujęcia tradycyjnego do współczesnego*, Kielce 2012.
- Kellerman B., *Followership. How Followers Are Creating Change and Changing Leaders*, Boston 2008.
- Le Bon G., *Psychologia tłumu*, przeł. B. Kaprocki, Kęty 2004.
- Lijphart A., *Thinking About Democracy: Power Sharing and Majority Rule in Theory and Practice*, Abingdon – New York 2008.
- Ławniczak A., *Monarchiczne i republikańskie głowy państw w Europie*, Wrocław 2011.
- Machiavelli N., *Książę*, przeł. C. Nanke, Kęty 2005.
- Muszyński J., *Prezydentura w Polsce*, Wrocław 2003.
- Mycoff J.D., Pika J.A., *Confrontation and Compromise: Presidential and Congressional Leadership, 2001–2006*, Plymouth 2008.
- Neustadt R.E., *Presidential Power: the Politics of Leadership*, New York 1966.
- Northouse P.G., *Leadership Theory and Practice*, London 2004.
- Platon, *Państwo*, przeł. W. Witwicki, Kęty 2003.
- Prawo wyborcze na urząd prezydenta w państwach europejskich*, pod red. S. Grabowskiej, R. Grabowskiego, Warszawa 2007.
- Prezydent w państwach współczesnych*, pod red. J. Osińskiego, Warszawa 2011.

- Rockman B.A., Waterman R.W., *Presidential Leadership: The Vortex of Power*, Oxford 2008.
- Rodman P.W., *Presidential Command: Power, Leadership, and the Making of Foreign Policy from Richard Nixon to George W. Bush*, New York 2010.
- Skowronek S., *Presidential Leadership in Political Time: Reprise and Reappraisal*, Lawrence 2011.
- Słomka T., *Prezydent Rzeczypospolitej po 1989 roku: ujęcie porównawcze*, Warszawa 2005.
- Stencel M., *Wizerunek kandydatów na urząd prezydenta a osobowość ich wyborców*, Lublin 2010.
- Szklarski B., *Przywództwo symboliczne: między rządzeniem a reprezentacją. Amerykańska prezydentura końca XX wieku*, Warszawa 2006.
- Szymanek J., *Arbitraż polityczny głowy państwa*, Warszawa 2009.
- Żukiewicz P., *Przywództwo polityczne. Teoria i praktyka*, Warszawa 2011.

INSTITUTION OF THE PRESIDENT VS. PRESIDENTIAL LEADERSHIP – WHAT IS THE DIFFERENCE?

Keywords: political leadership, presidential leadership, president.

In this article the author discusses the difference between the concepts of power, leadership and influence; both concerning their use arbitrarily and their treatment as the interdependent variables. The analysis of some of the given definitions show that the term “presidential leadership” is narrowed to describe the public activities of the head of state. Sometimes the term is also used to compare the actions of many presidents. Many authors are inconsistent with their usage of the term in other wider contexts – particularly the contexts of the comprehensive political situation and the context of president’s supporters. The conclusion of the article includes a statement claimed that the majority of the books and papers on presidential leadership are not actually on the leadership process but rather the power of the president. Thus, explaining that there is still a need to accurately define and describe the phenomenon of presidential leadership.